

Bacsák Dániel

A LÁTHATATLANOK 6.

CAPUT MORTUUM

2022-04-25 | **ESSZÉ**

„A helyzetelemzés súlyosan elégtelen, és tartalmaz olyan adatokat, melyek a mentális zavarokkal foglalkozó döntéshozókat – ha nem ez a szakterületük – meglehetősen félrevezetik. Például az, hogy 'a jelenlegi magyarországi pszichiátriai ellátások (összesen 26 000 ágy és férőhely) 34%-a bentlakásos szociális otthoni, 33%-a kórházi, 31%-a pedig nappali és közösségi szociális ellátás.' A szociális otthonok és a szociális

ellátás besorolása az egészségügyi ellátásokhoz félrevezető és akadályozza a súlyos hiányokkal küzdő hazai pszichiátriai és pszichoterápiás egészségügyi ellátás helyzetének a megértését.”

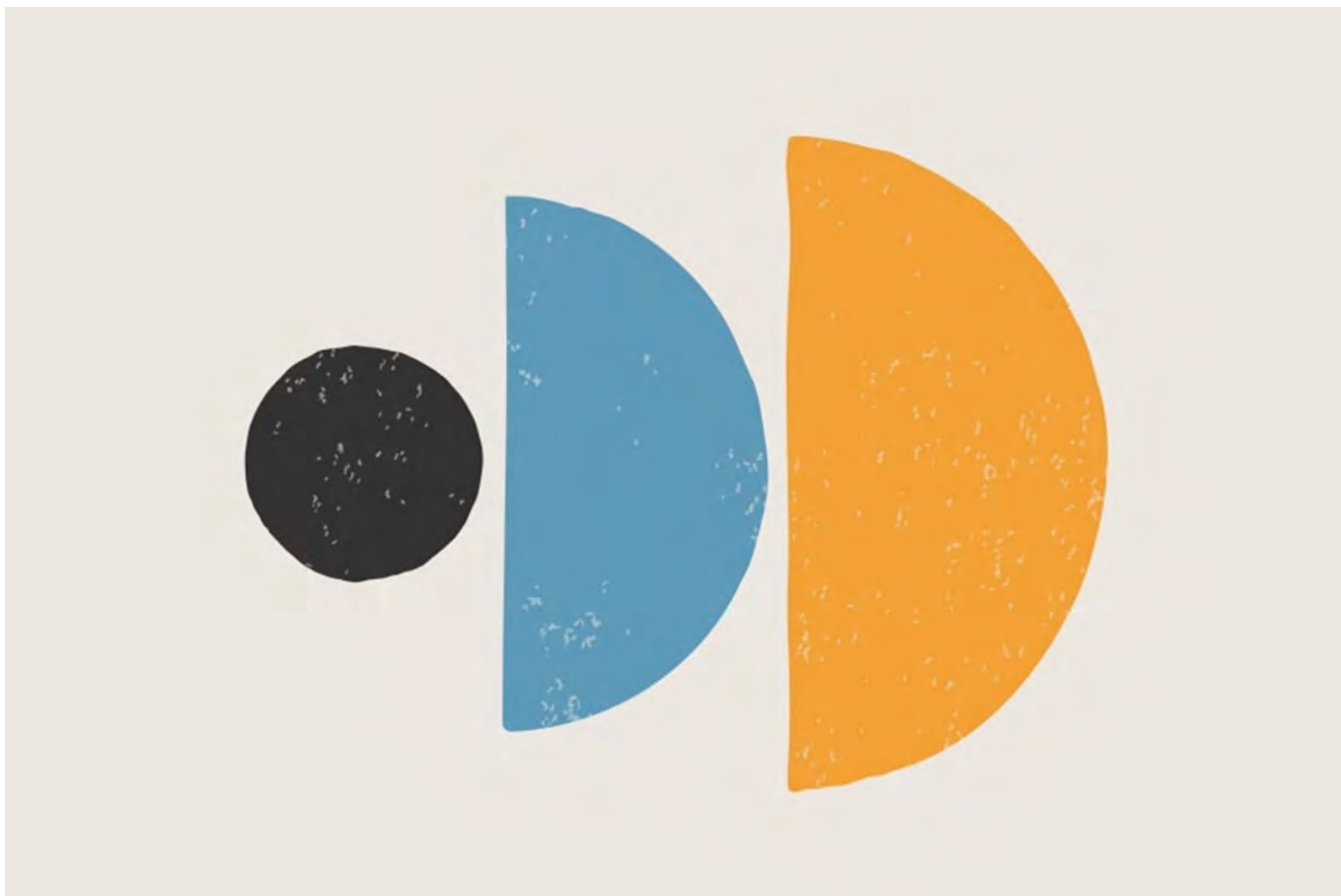
elbeszélünk egymás mellett

Ezt egy sokévtizedes gyakorlati és oktatói múlttal rendelkező pszichiáter írta kommentárként a korábbi szentgotthárdi igazgatómmal, Kapócs

Gáborral közösen készített vitaindító tanulmányunkhoz, aminek tárgya a teljes hazai pszichiátriai ellátórendszer átalakítása és fejlesztése, beleértve az egészségügyi és a szociális ellátásokat is. ^[1] Hovatovább, programjavaslatunk vezérgondolata pontosan e két, sok esetben párhuzamos, de egymással alig együttműködő ellátórendszer integrálása, aminek szükségességét éppen a fenti idézet támasztja alá leginkább – egyelőre azonban félek, elbeszélünk egymás mellett.

*

Álnaivitás meglepődni, hogy szélsőségesen individualista társadalmunk, valamint az általunk és közülünk választott döntéshozók közönyösek a mentális zavarral élők sorsa iránt. Sokkal elgondolkodtatóbb, hogy azoknak a szakembereknek egy része is ilyen (még ha tudat- és szándéktalanul is), akiknek hivatása, hogy segítse ezeket az embereket.

A közöny nem csupán abban mutatkozhat meg, amikor a pszichiáter a szükségesnél jelentősen nagyobb mennyiségű gyógyszert adagol betegének, hogy minél kevésbé zavarja az intézeti rendet; amikor az ápoló már a reggeli parizert is magából kikelve, üvöltözve tálalja; vagy hogy egy magas kőfallal körbekerített, határmenti intézményben helyezük el a krónikus betegeknek titulált ellátottakat. A társadalomból történő kirekesztés – ahogy arra már több alkalommal utaltam –, szimbolikus formát is ölthet, melynek elsődleges „modus operandi”-ja az elfeledés. Elfelejtése annak, milyen regényes, változatos, legtöbbször pedig tragikus életutak rejtőzhetnek egy-egy száraz kórrajzkivonat mögött, sőt, hogy egyáltalán léteznek valahol ezek az emberek.

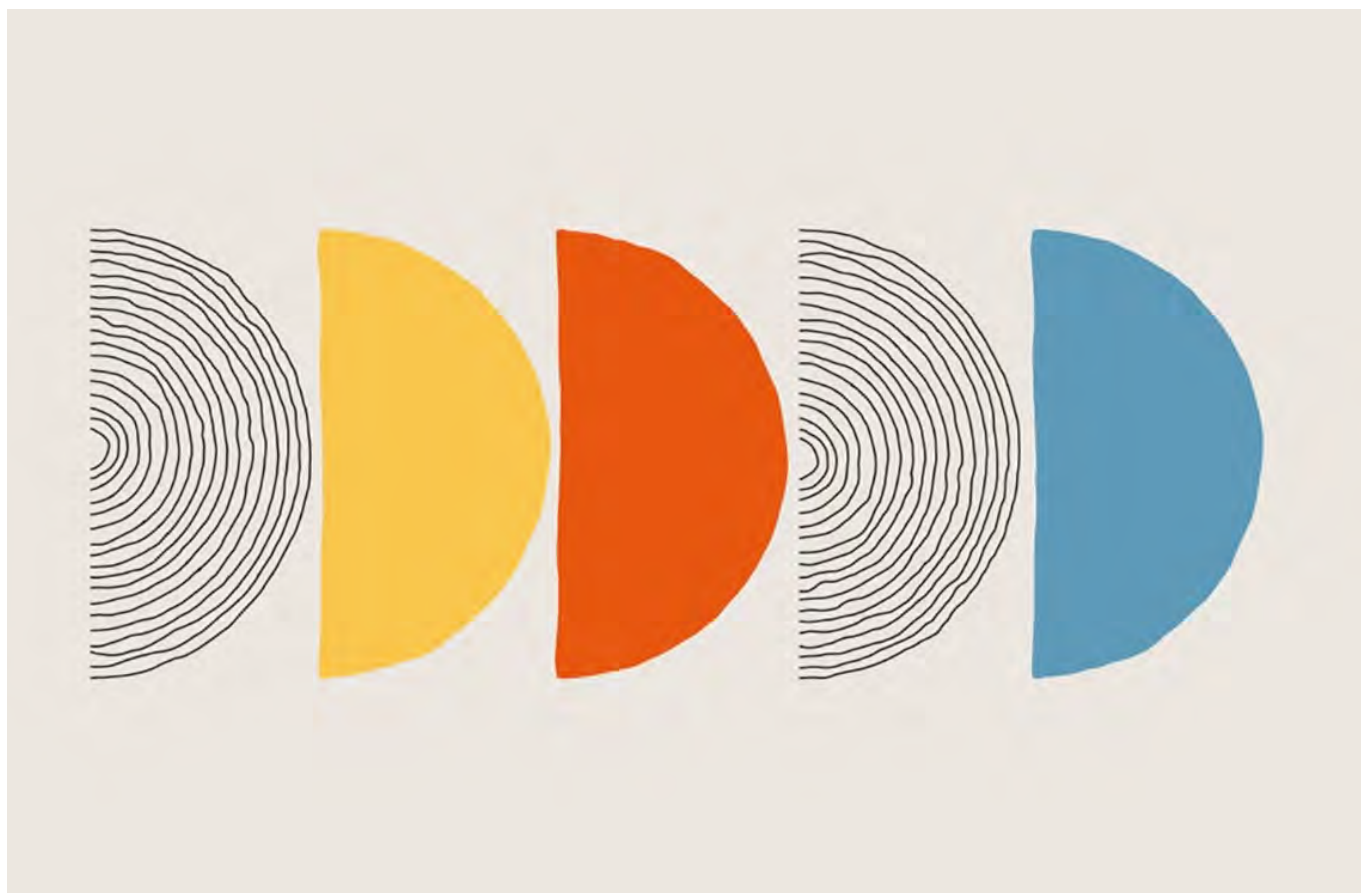
inkluzív intézménytípus

A 20. század elején a pszichiátriában „caput mortuum”-nak, azaz „holt anyagnak” nevezték a mentális zavarban szenvedő betegeket, akiket az orvostudomány akkori álláspontja szerint már nem lehetett meggyógyítani – mai kifejezéssel élve ők a krónikus

pszichiátriai betegek. Számuk oly rohamosan nőtt (többek között – bár ezt ekkor még nem sejtették – a széles körben terjedő szifilisz központi idegrendszeret is károsító hatása miatt), hogy a meglévő kisszámú, korlátozott befogadóképességű állami elmeógyógyintézeteket és a kezdetleges kórházi osztályokat ellepték az „élőholtak”, akiknek tömegéről már nem lehetett nem tudomást venni. Ellátásukra, bár komoly szakmai viták övezték, végül egy rendkívül korszerű, mai szemmel nézve is inkluzív intézménytípust hoztak létre, melyet családi ápolási telepeknek (csáp) hívtak: ezeken a telepeken önként vállalkozó családok egy közeli kórházi osztály vagy elmeógyógyintézet szakmai irányítása és felügyelete mellett, ápolási díj fejében fogadták be magukhoz a gyógyíthatatlan, de nem közveszélyes betegeket, akik részt vettek a ház körüli munkákban és a család szociális életében is, elhelyezésük körülményeit (például hogy megfelelő méretűek-e az ablakok, van-e fapadló a szobában stb.) pedig szigorúan szabályozták és rendszeresen ellenőrizték. 1938-ban már több mint háromezer embert láttak el ebben a formában szerte az országban, csaknem másfélszer annyit, mint a három állami elmeógyógyintézetben összesen, és közel annyit, mint a kórházi osztályokon és klinikákon együttvéve. A reintegrációs szemlélet előfutárának köszönhetően a „holt anyag” nagyon is élővé lett, ráadásul, ahogy a humusz a termőföldet, úgy gazdagították az ápoltak a befogadásukra kész településeket: a csápok általános gazdasági-kulturális fellendülést is eredményeztek az érintett régiókban.

A családi ápolási telepek sikertörténetének a szocializmus vetett véget, kizsákmányolásnak címkézték a házimunkáért cserébe biztosított ellátást, ezért az ápolási díjak csökkentésével rövid időn belül elsorvasztották ezeket. Hűlt helyükön hozták létre szinte azonmód – ugyanúgy a krónikus pszichiátriai betegeket megcélozva – az elmeszociális otthonokat. Ezek az intézetek azzal, hogy javarészt távoli helyeken, zárt kapuk és magas kőfalak mögött működtek, valamint azáltal, hogy – szemben a csápokkal – nem az egészségügyi ellátórendszer, hanem a szociálpolitikai intézményrendszer részét képezték, a pszichiátriai szakemberek látó- és hatóköréből éppúgy kikerültek, mint a társadalmi nyilvánosságéból. Alig-alig foglalkoztattak bennük főállásban elmeorvosokat, akik nem is törték magukat ezekért

a státuszokért – mivel de iure nem egészségügyi intézményekről volt szó, presztízst, szakmai státuszszimbólumot akkor sem jelentettek a „főorvosi” pozíciók, ha általuk adott esetben akár több száz ember felett lehetett élet és halál uraként diszponálni.

Valószínűleg ez az infrastrukturális körülmény, valamint a nyomában bekövetkező szakmai szemléletbeli változás vezetett odáig, hogy ma már pszichiátriai szakemberek több generációja számára ismeretlen az elmeszociális otthonok világa – nem hallanak és nem írnak róluk, még az orvosi kongresszusokon is legfeljebb eldugott, kicsi termekben, néhány fős hallgatóság előtt tartanak előadásokat a pszichiátria elfeledett szegmenséről.

elsiklottak

Amikor már a statisztikai nyilvántartásért folyik a harc, nincs hova visszavonulni. Egyetlen eszközünk, hogy a döntéshozókat és a szakembereket rávezetjük arra (és nem félre, ahogy a

kommentár fogalmazott), hogy az elmúlt évtizedekben – legyünk megengedők – bizony elsiklottak egy kisebb városnyi, segítségre szoruló ember mellett.

Tudja, Dániel

A pszichiátriai betegek otthonai, ahogy korábban is írtam, végállomás szerepet töltenek be az ellátórendszerben. Olyan életutak végpontjai, melyeket sok esetben (többszörösen) hátrányos társadalmi helyzet, gyermekkori elhanyagolás, családon belüli erőszak, elégtelen közoktatás, diszfunkcionálisan működő egészségügy, nem létező vagy elégtelen minőségű szociális ellátások, társadalmi kirekesztés, a család és/vagy a szűkebb közösség széthullása, különböző egzisztenciális katasztrófák (válás, munkanélküliség, eladósodás), személyes tragédiák és traumák egész sora szegélyez. A mentális betegség, legyen akár oka, akár következménye ezeknek, csak egy a hosszú felsorolásban.

Vajon számít-e, hogy a megpróbáltatások során melyik nagy ellátórendszer látókörébe kerül (vagy éppenséggel – bár szüksége lenne rá – nem kerül) az ember? Vagy sokkal inkább az a lényeges és megválaszolásra váró kérdés, hogy miért nem sikerül rendre még a végállomás előtt behúzni a vészféket?

Ha nem a döntéshozó vagy a szakember, hanem a segítséget igénylő ember oldaláról közelítünk a problémához, máris lényegtelenné válik, hogy egészségügről vagy szociális rendszerről beszélünk – az egyetlen fontos kérdés ezzel szemben, hogy hatékony és humánus segítséget tud(t)unk-e nyújtani, még hozzá a kellő időben.

A szentgotthárdi intézet lakóinak élettörténetei világosan megmutatják: aligha. Az okok megértéséhez viszont nemcsak számba kell vennünk, de meg is kell ismernünk őket és a történeteiket.

Nem sokkal azelőtt, hogy kényszerűségből eljöttem az Otthonból, több életútinterjút is készítettem önként jelentkező lakókkal, éppen ebből a célból. Egyik interjúalanyom a lakótársai körében rendkívül népszerű nyugdíjaskorú nő, Magdi volt, aki barátságos, segítőkész, mindenkihez volt egy jó szava, még hozzánk, a személyzethez is. Ő is dolgozott, a mosodában, emellett minden rendezvényen fellépett, szavalt, nagy átéléssel. Aktív tagja volt az Otthon lakóönkormányzatának és közösségi életének, évek óta teljesen tünetmentesen élt, mindent önállóan csinált. Akár a szomszédom is lehetne. Azért is kerestem meg az interjú ötletével, mert beszéltek, van valamilyen nemzetbiztonsági szál a múltjában – az mindig izgalmas egy pszichiátrián.

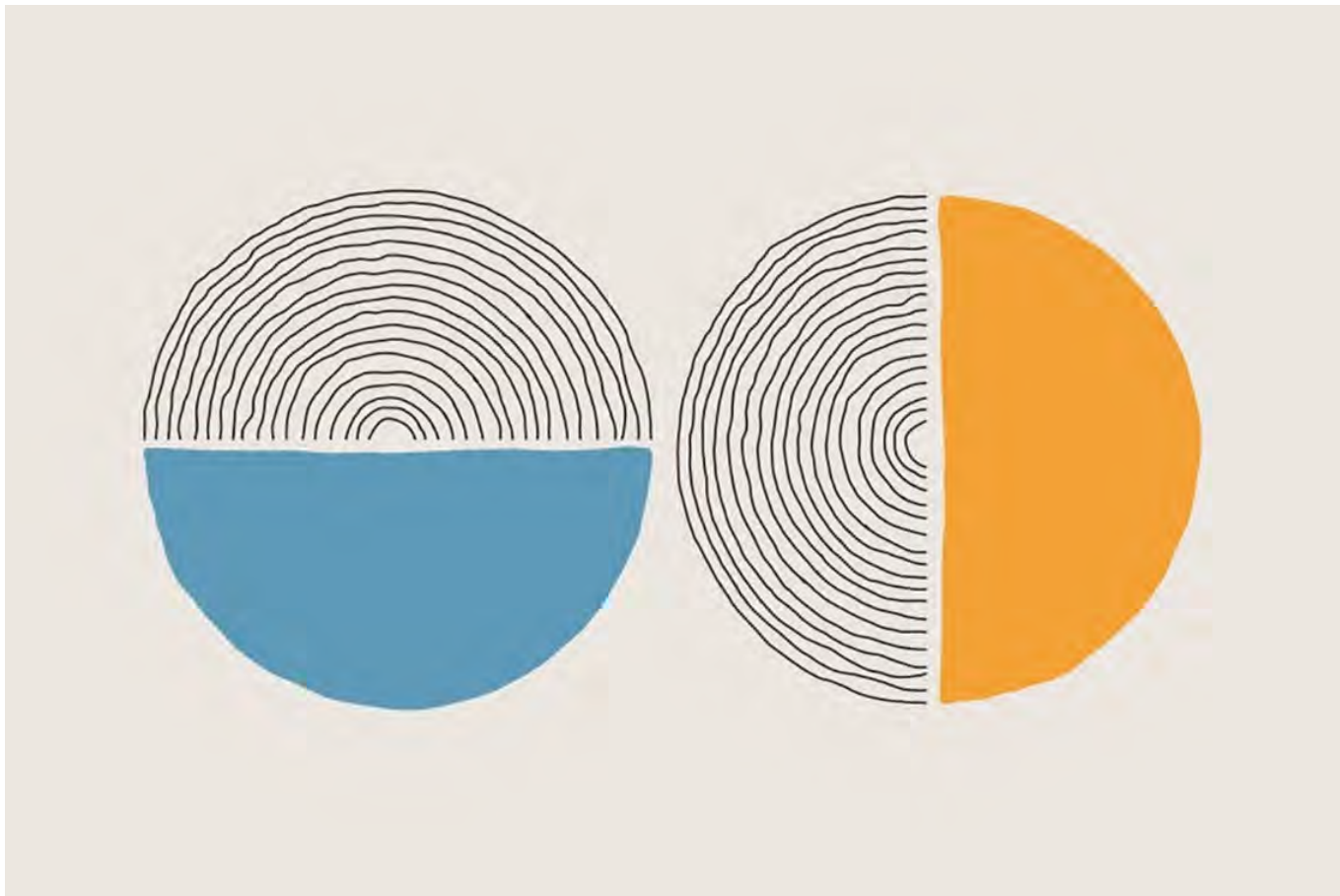
Magdival egy csendes februári délutánon, már a munkaidő vége felé, a Terápiás Részleg egyik kicsi csoportszobájában beszélgettem. Egész pontosan annyit kértem tőle, meséljen az életéről. Ő pedig mesélt, több mint három órán keresztül, anélkül, hogy egyszer is közbe kérdeztem volna. **[2]**

El tudja képzelni?

„Tudja, Dániel, Budapesten születtem egy nagyon szegény családban. A szüleim munkások voltak, egyetlen szobában éltünk 13 éves koromig. Volt egy sparheltünk, egy ágyunk, egy szekrényünk, két székünk meg egy asztalunk. Ennyi fért el. Se konyhánk, se vécénk, se fürdőszobánk. Vízzel nem volt a lakásban, a vécé messze, kint, hátul. Leghátul. Körbe kellett menni az udvaron. Gondolja el, Dániel, milyen problémát jelentett nálunk például a fürdés. Három nő volt a családban. Szegény apámnak állandóan ki kellett vonulnia, és kint kellett dekkolnia, vagy átment a szomszédba, amikor mi hárman fürödtünk. Mert hát egy ilyen kicsi szobában egy férfi nem maradhatott három meztelen nővel, lánnyal. El tudja képzelni, Dániel, milyen borzasztó nehéz körülmények között éltünk? Édesanyám a cérnagyárban dolgozott, édesapám a csavargárban. Nagyon korán fel kellett kelniünk, mert hat órára már a szalagnál kellett lenniük. Máig élénken él bennem, bár már más szemmel nézek rá: anyukámnak igen hamar eljárt a keze. Eléggé sok pofont kaptam. Ilyen fejjel másképp nézek azokra az időkre, de akkor nagyon haragudtam rá. Édesapámtól viszont nem nagyon kaptam. Nagyon apás voltam. Talán ennek tudható be, a pofonoknak. Én aludtam apukámmal, a nővérem aludt anyukámmal. Különben a nálam három évvel idősebb nővéremmel sokáig nagyon jó testvérek voltunk, mindig megvédett, akármi csintalanságot csináltam. Olyan göndör haja volt, mint a négereknek. Sokan azt mondták, biztos négertől van. Pedig kék szemű volt, és világos haja, meg kimondottan fehér bőre. Azért is volt napallergiája, mindig kiütéses lett. Sokszor megvédett a fiúktól is. Az is igaz viszont, hogy féltékeny volt rám, mert én voltam a család kedvence, mint kisebbik gyerek. Azt mondták anyuék, hogy ő a felelős értem. Ez olyan gátlásokat és félelmet keltett benne, hogy felnőtt korában is sokszor álmodta, hogy vigyáznia kell rám. Egyszer anyámék ránk bízták, hogy fürödjünk meg. De én nem fürödtem meg, három teljes napig. Akkor vettem észre, hogy koszos vagyok, amikor a tanár rám szólt, hogy bűdös vagyok.

Anyukámra egyébként büszke voltam, mert nagyon aktív életet élt. Párttag és brigádtag is volt. A brigádnaplójukat anyukám vezette, mert gyönyörűen rajzolt. Hozzáteszem, a párttagsága abból a szempontból érdekes, hogy apácázárdában

tanult. Amúgy meg vagyok keresztelve, stikában, a keresztanyám, aki édesapám testvérének a felesége volt, vitt el. Többet nem is foglalkoztam a templommal.

Az iskolában azzal kezdtem az első évet, hogy lebénultam. Egyik napról a másikra nem tudtam járni. Ölben kellett kihordani a vécére. Sokáig nem találták az okát, hogy mitől bénultam meg deréktól lefelé. Utólag megtudtam, hogy a skarlát ráment a lábízületemre. Volt egy Erzsi néni nevű tanárom, kicsit púpos, férje nem volt, ő járt ki a lakásra tanítani engem. Olyan aranyos volt, annyira szerettem. Mikulásra hozott nekem egy töltőtollat, annyira boldog voltam, hogy az csuda. Hat hónapig maradtam ki az iskolából, de hála Erzsi néninek, nem kellett osztályt ismételnem.

Az iskolában amúgy átlagos voltam minden szempontból. Nem voltam az a kreatív ember, aki kitűnik bármiben is. Nem voltam jó tornász, szemben a nővéremmel, aki országos serdülő bajnok volt. Nagyon büszke voltam rá, aztán ő is skarlátot kapott, neki a szívizmára ment, 13 évesen abba kellett hagynia a sportot. Szóval már megint ez a skarlát.

Tehát nem voltam kreatív alkat. Ráadásul nehezen tudtam beilleszkedni. Nem voltak barátnőim, illetve voltak, de nem azzal az igazi, mély barátsággal. Érti, Dániel, hogy mire gondolok? Éreztem magamról, hogy valami nálam nem olyan, mint a többieknél.

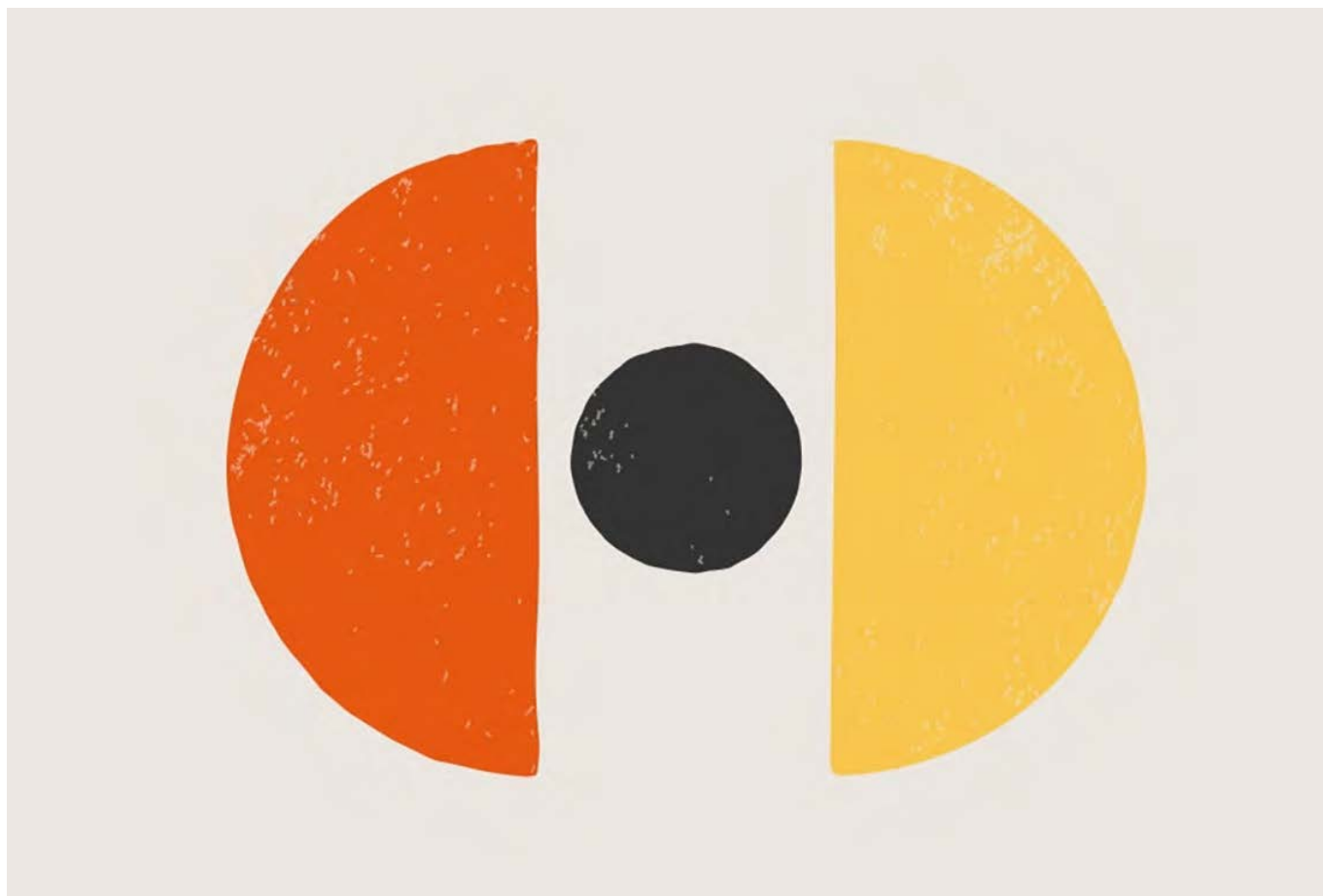
tényleg összejött minden

Az is komoly szerepet játszott ebben, hogy súlyos ekcéma alakult ki a kezemen. De annyira súlyos, hogy látszott az eleven hús, ezért a gyerekek nem akarták megfogni a

kezemet. Képzeld el, Dániel, amikor egy első osztályoshoz a társai nem akarnak hozzáérni! Játsoztuk, hogy 'körben áll egy kislányka, lássuk ki lesz a párja', be akartam állni, de ellöktek. Az ekcéma végigkísért az egész életemen. Az allergia egyébként az egész családra jellemző volt. Apámnak olajallergiája volt, anyámnak cérnaallergiája, a nővéremnek meg, ugye, napallergiája. Végül az ekcémámnak az vetett véget, hogy a Mária utcában, a klinikán besugározták. Kár, hogy ehhez meg kellett várni, hogy elmúljak 18. Mindemellett még a duciság is gátlást okozott, ráadásul én voltam a legkisebb a tornasorban, az utolsó, szóval tényleg összejött minden. Az ekcéma, az utolsó sor. Nem voltam kiemelkedő egyéniség. Ezt én tudom.

Az utolsó két osztályt másik iskolában kellett kijárnom, mert 13 év után kaptunk végre egy normális lakást. A Hunyadi mozi mellé költöztünk. Ez szép, kétszobás lakás volt egy olyan házban, amit Apollónnak hívtak. Ezt az épületet azelőtt nagyon gazdag emberek lakták, persze mi pont azt a lakást kaptuk, amiben nem volt fürdőszoba. Viszont volt benne vécé, spejz, hatalmas konyha gázzal. Annak idején a nyilasok ebbe a házba fészkeltek be magukat, mert olyan óriási volt a pincéje, hogy el lehetett benne tévedni. Mi persze élveztük a hatalmas pincét. Egyszer fogtam ott egy bogarat, mert gyűjteni kellett az iskolában. Utáltam, amikor ilyen bogarakat kellett gyűjteni, meg lepkét, és fölszúrni tűre. Most hallottam nemrég, hogy petúniát, vagy mit kellett kitépni a gyerekeknek, és ott Rákospalotán, ahol sokáig laktam, az egész környéken letarolták a petúniát, mert mindenki azt gyűjtötte. Szóval beleraktam spirituszba a bogarat, az meg úgy futkározott, hogy a végén megsajnáltam és elengedtem.

Jelentkeztem a Berzeviczy Gizella Közgazdasági Szakközépiskolába. Nem azért, mintha érdekelt volna. Egyáltalán nem érdekelt a közgazdaságtan, nem politizáltam, a matematikát nem szerettem, nem is voltam jó matekos. Nem volt jó a logikai készségem sem. Magolni ugyan tudtam, de a matematikánál az nem működik. Szóval akadtak gondjaim a középiskolában. Az ekcémám is előjött, a kezemet mindig a pad alatt tartottam. Nem is tudtam úgy beilleszkedni, ahogy akartam. Mindig volt valami az osztálytársaim és közötttem. Egyszer azt játszottuk, hogy mindenki húzott egy nevet, és véleményt kellett róla írni. Amit írt rólam az illető, aki engem húzott, az tökéletesen illett rám. De meg kell, hogy mondjam, nem volt pozitív vélemény. Úgy jellemezett, hogy nem vagyok jó közösségi ember. Nagyon bántott. Felnőttként nehezteltem is a tanárnőre, mert fájt ez a jellemzés. Nagyon fájt. Arra nem emlékszem már, hogy én kit húztam, de nem írtam róla rosszat.

Szóval, miután minden buliból kimaradtam, másból is kimaradtam. A veszekedésekből és a társaságból is. A krémből. Középiskolában sokat kirándultunk, de ott is, amikor szállásfoglalásra került a sor, mindig megvolt, hogy az osztály menői

vannak egy helyen, a másik szobában meg a nem menők. Na, én mindig a nem menők között voltam. Nem tudtam haragudni, nem voltam az a típus, aki haragszik másokra. Miért nem tudok gyűlölni senkit? Nem tudtam megmagyarázni magamnak. Talán mert túl sok hátrány ért.

Elfelejtettem mondani, hogy mi a Barnával már középiskolás koromban elkezdünk járni. Egyszer ülünk kint az erkélyen a Hunyadi mozi melletti házban, fönt, a negyedik emeleten egy barátnőmmel, és megláttam egy csinos fiút. Fekete ruhában, fekete hajjal, hát tényleg csinos volt. Elkezdünk sziszegni. Ő fölnézett, és intett, hogy jöjjen le. Na, így ismerkedtem meg Barnával, a későbbi férjemmel.

Az érettségi után nem tudtam, hol helyezkedjek el. Végül az AFIT Teherautó Javító Vállalathoz mentem. Kérdezték, mégis mit szeretnék, mondtam, közgazdasági szakközépiskolát végeztem, így a tervosztályra kerültem. Jó sokan voltunk ott, de semmi dolgunk nem volt. Szó szerint ott dekkoltunk egész nap. Majd megölt minket az unalom. AFIT Teherautó Javító Vállalat – hát mégis mi a túrót lehet ott tervezni?

Közben férjhez mentem Barnához. Nem sokra rá elköltöztünk Rákospalotára. Még ott volt a legjobb dolgunk, mert gondoljon bele, Dániel, milyen óriási dolog, hogy összkomfortos lakásba költöztünk. Kinyitom a csapot és jön a melegvíz. Új munkahelyet kerestem. Ez lett az Erőmű Javító és Karbantartó Vállalat. Erőkar. A Kazán Osztályra kerültem: Külsőszerelési Főosztály Kazán Osztály. Halványlila gőzöm nem volt, hogy ott mit kell csinálni. De tudtam gépírni, nekünk kellett az óraszámot meg minden egyebet adminisztrálni és leadni a Bérosztályra. Itt nagyon sok és felelősségteljes munkánk volt.

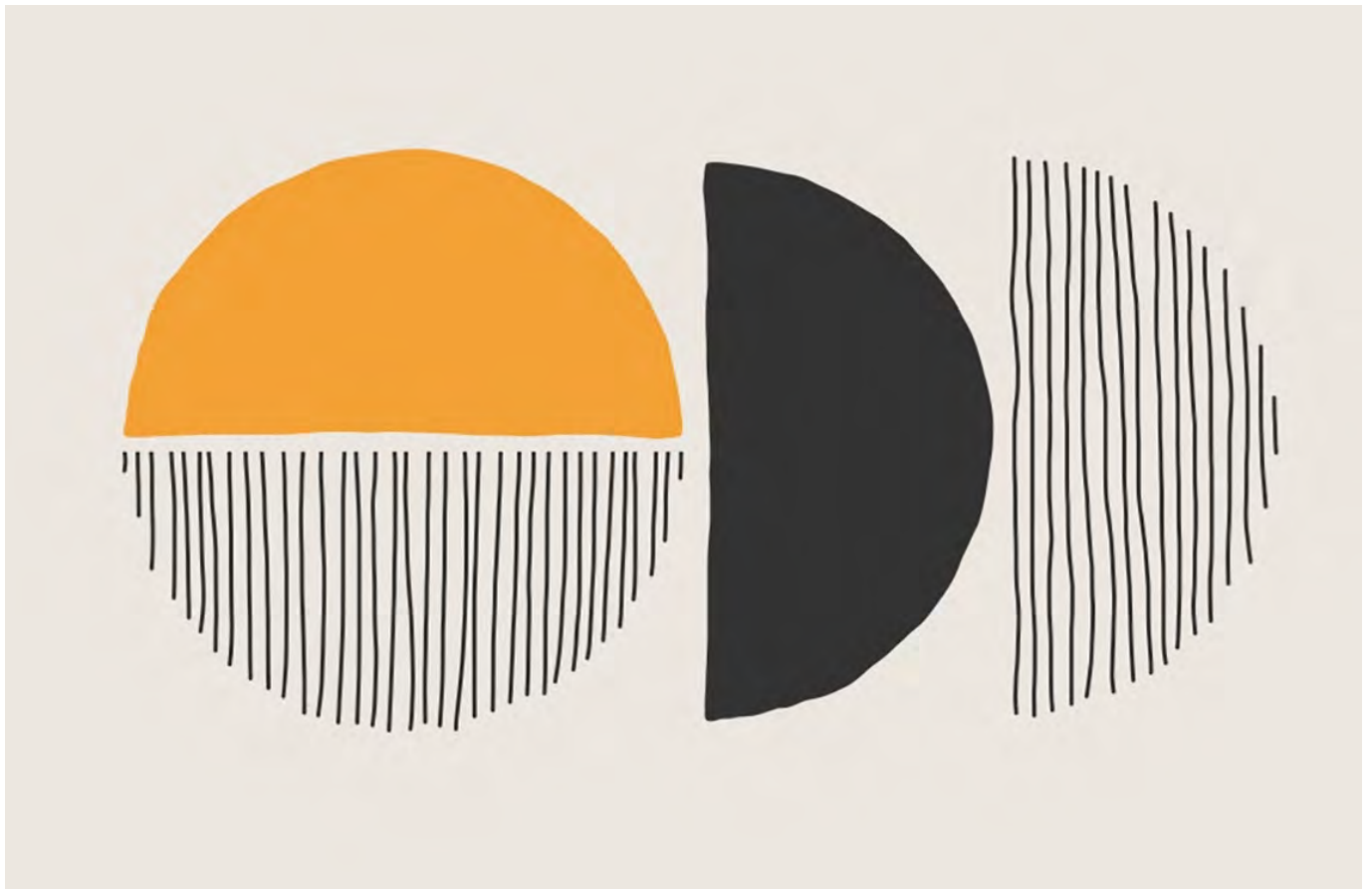
Ő volt a párttitkár

Vracskónak hívták a főnökömet. Neki is sokat gépeltem, mert ő volt a párttitkár. Rengeteg pártbeszédet kellett jegyzetelni. Annyira jól ment a pártmunka meg a jegyzőkönyvvezetés, hogy egyszer csak jelentkezett a XV. kerületi Pártbizottság, hogy kikérvénnek engem. Méghozzá oda a titkárságra, a XV. kerületi Pártbizottsághoz. Mint bújtatott létszám kerültem oda, tehát nem a Pártbizottság létszámába, hanem a Növényolaj Ipari Vállalatéhoz.

Semmit nem tudtam a Növényolaj Ipari Vállalatról, kétszer elmentem oda, hogy legalább lássam, hogy néz ki a munkahelyem. A munkakönyvem szerint én nem is dolgoztam a Pártbizottságon. Ott az első titkárnak a titkárságára kerültem. Én még ekkor sem politizáltam. Nem voltam politikus alkat. Pedig az anyám nagyon az volt. Szóval eltöltöttem a XV. kerületi Pártbizottságnál nem is tudom pontosan, hány évet, de elkövettem egy bakit. Jött a választás, de én pont akkor szültem, és nem tudtam elmenni. Fél hatkor kopognak, egy csomó férfi jön be, és mondják, tessék fölöltözni és eljönni szavazni. Én egy Pártbizottságnak a munkatársa voltam, az első titkár mellett, az egész kerületben rengetegen ismertek. És pont én nem mentem el szavazni. Szerintem zokon vette az első titkár. Nem sokkal később mondták, hogy nem tudják tovább tartani a létszámomat. Így kerültem a MEGÉV-hez. Mezőgazdasági Gépalkatrész Ellátó Vállalat. Ott is a párttitkárhoz osztottak be mint titkárnőt.

A XV. kerületi Pártbizottság Fegyelmi Bizottságának volt egy Borsi vagy Biros nevű elnöke, akit jól ismert, mert nekem kellett gépelni a fegyelmi ügyeket. Időközben én is párttag lettem, ezt nem is mondtam, bocsánat. Járnom kellett az ülésekre, és így beletekinthettem a C újságba, ami a Távirati Irodának a külföldi, illetve külföldről szóló jelentéseit takarta. Ami szigorúan bizalmas volt. Csakhogy a főnököm mindig nyitva hagyta a dossziét, én meg belekíváncsiskodtam. Egyszer mondtam a főnökömnek, hogy nem unjátok ezt? De nem lett ebből semmi. Nem tudom már, mit válaszolt. Az információs jelentéseket nekem kellett írni, és igyekeztem ezekben minél több kritikát beleírni. Nem nagyon válaszoltak rá. Mindegy, nem is ez a lényeges, nem a politikára akarok kitérni. Mert nem voltam akkor sem politikus alkat.

Szóval ez a Biros vagy Borsi a Belügyminisztériumhoz tartozott. Azt mondja nekem egyszer, nem akarsz-e a belügyben dolgozni. Nagyon jól gépeltem és gyorsírtam. 'Én be tudlak vinni a Belügyminisztériumba, sokkal több lesz a fizetésed'. Így kerültem át a BM-be, de sajnos, innentől már nem beszélhetek a munkahelyi dolgokról, hivatali titoktartás köt, mert a Nemzetbiztonsági Szakszolgálathoz osztottak be.

Közben zajlott a házasságom. Sajnos Barna, a férjem, inni kezdett. Nem mondhatom, hogy bántott, de az alkohol egyre jobban az élete részévé vált. Olyan helyeken dolgozott, ahol munka után irány a kocsmá. Megtehettem volna, hogy azonnal elválok, mint a Belügyminisztériumban dolgozó ember, biztos én kaptam volna a lakást. Csakhogy én szerettem a férjemet. Ő volt az első udvarlóm. Olyan erős kötelék volt köztünk, hogy nem tudtam ezt megtenni.

Későn szültem a Barnikát, mert már 23 éves voltam, de rengeteg örömet okozott nekem a fiam. Onnantól egészen más volt minden. Az anyósom jött velünk, amikor elköltöztünk Rákospalotára. Voltak köztünk súrlódások, de nem volt rossz asszony. Rengeteget segített, mert amikor a gyerek még csecsemő volt, kaptam egy borzasztó súlyos ekcémát, hatalmasra dagadt a kezem. Be kellett mennem a kórházba három hétre, és anyósomra kellett hagynom a csecsemőt. Nagyon szépen gondozta a gyereket. Megjegyzem, akkor is megorroltam Barnára, mert részegen jött be a kórházba. Hallottam, hogy mulatni járt, miközben ugye, ott volt a pici baba a mamával.

nem bocsájtottam meg

A szüleimmel megszűnt a kapcsolatom.

Barnika kicsi volt, olyan 2-3 éves lehetett, vittem a gyereket magammal, de úgy vettem észre, mintha nem örülnének neki. Egyszer

valamiért levetkőztettem a Barnikát, és az apám akkorát rávert a fenekére, hogy csak úgy nyekkent. Ezt már nem bocsájtottam meg. 20 évig nem mentem haza a szüleimhez. Később viszont megbántam ezt a 20 évet. Rájöttem, hogy szörnyű fájdalmat okozhattam a szüleimnek, de ezen már nem tudok változtatni. A nővérem mindeközben Krisna tudatú hívő lett. Előadásokat tartott, a televízióban is szerepelt. Csúnya betegségben halt meg, szörnyű fájdalmak gyötörték, végül a gerincműködése összeomlott. Nővérem azt szerette volna, ha a Gangeszben szórják szét a hamvait, mint George Harrisonét, de ez pénzügyi okokból nem sikerült, a sógorom végül csak a Dunába szórta. Sajnos, vele sem tartottam már a kapcsolatot.

Visszatérve a munkahelyemre. Ha beadom a válópert, a lakás az enyém, mert akkor még volt tekintélye a belügynek. Egyébként ott sem politizáltam, persze jártam párttaggyűlésre, meg amúgy a párttagság előtt KISZ-tag is voltam, ezt elfelejtettem mondani. Ott is információs felelős, de mondom, nem voltam politizáló alkat. A nemzetbiztonságnál sem operatív területen dolgoztam. Volt viszont egy probléma: nem specializálódtam semmilyen területre. Tulajdonképpen nem értettem semmihez. Akik nagy tetteket hajtanak végre, azoknak mindig van valami, amihez nagyon értenek. Nekem a gyors- és gépírás nagyon jól ment, csak hogy akkor már elkezdődött a szövegszerkesztők korszaka, én meg utáltam a számítógépet. Nem voltam nélkülözhetetlen. Szóval volt ez a C típusú ellenőrzés. Ezzel nem árulok el titkot, mert ezt mindenki tudja, a Nemzetbiztonságnál van C típusú ellenőrzés. Öt órán keresztül tartott ez a C típusú pszichológiai teszt, és ott bizony ellentmondásos válaszokat adtam. Arra a kérdésre, hogy hisz-e Istenben, azt válaszoltam, hogy hiszek. Ez baj volt. És a másik, ami negatív válasznak számított, hogy arra a kérdésre, szereti-e az édesanyját, azt válaszoltam, nem. Saját magamat csaptam be, mert ez nem igaz. Szerettem az anyámat, csak nem tudtam neki megbocsájtani a pofonokat. Saját magamnak is hazudtam. Nem volt időnk gondolkodni a válaszokon, ez volt a lényege. Mitől fél a legjobban? Meg ilyenek. Nagyon föl voltam háborodva ezen a teszten. Nem

részletezem, a legintimebb területekre is kitértek. Azt hallottam, hogy a CIA-nél azt is tudni akarják a beosztotról, hogy mikor szarik. Visszataszító volt. Az ellenőrzés után megkerestek, hogy nem akarok-e kordvezményes nyugdíjba menni. Hülye lettem volna, ha azt mondom, nem. Ötvenéves voltam. Nagyon fájdalmasan éltem meg, összeroppantam utána. Még ebben az évben megkezdődött a skizofréniám.”

Ezen a ponton, csaknem másfél óra után, Magdi hirtelen befejezi az addig megszakítások nélküli mesélést. Időközben egészen besötétedett kint, a kis szobában is megtelepedett a februári késő délutáni szürkület. Asztali lámpát gyújtok, résnyire nyitom az ablakot – az intézetben vagy nem működik a fűtés, vagy pokolian melegít, most éppen utóbbi, sütni lehetne a forró radiátoron. Rápillantok a diktafonra. 'Még működik?' – kérdezi Magdi. Bólintok.

„A nyugdíjazásom napján kaptam egy telefont, hogy a fiam levágta három ujját az asztalos üzemben. Még nem volt húszéves sem, és 12 órázott körfűrészsel. Rohantam a baleseti intézetbe, egyszerűen föl se tudtam fogni, mert annyira sok csapás ért

egyszerre. Nem tudtam sírni sem, egy könnycsepp nem jött a szememből. Lehet, hogy a fiam meg is lepődött ezen, hogy nem sírtam. Megláttam a kis kezét ujjak nélkül, hát az valami borzalmas volt. Szerencse a szerencsétlenségben, hogy a társai eltették az ujjait. Összeszedték, és így vissza tudták operálni, többé-kevésbé. Az egyik ujjja csak félig maradt meg.

Közben Barna egyre jobban ivott. Én nyugdíjba kerültem. Elmentem dolgozni négyórás takarítónőnek. Volt vagy öt munkahelyem. A férjemmel elváltunk, de nem költöztünk szét. A pia miatt volt. De nem bántott engem. Kétszer ütött meg életem során, az egyiket megérdemeltem. A másik meg... Egyszer elmentünk vendégségbe, ahol nem voltam hajlandó pornófilmet nézni, ezért megütött. Én a pornófilmeket mindig megalázónak éreztem, végtelenül megalázó mind a két félre nézve. Már maga a szó is azt jelenti állítólag, hogy megalázás. Nem volt köztünk amúgy minden rendben szexuálisan. Évek teltek el, hogy nem volt köztünk semmi, de soha nem néztem más után.

kínosan érezték magukat

Volt egy abortuszom is, ezt nem meséltem még. 40 éves voltam, és 40 év felett simán elvették ekkoriban a gyereket. El kellett mennem egy bizottság elé. Borzalmas volt.

Szerintem ők is kínosan érezték magukat. Tulajdonképpen szerettem volna még egy gyereket, de miután Barna piás volt, nem vállaltam. Úgy estem át az abortuszon, hogy ő nem is tudott róla. Egyszer később megtalálta a papírokat, így tudta meg.

Ért egy másik csapás is minket. Nem tudtuk fizetni az OTP-hitelünket. A gyerek a balesete miatt két évig munkaképtelen volt, ekkorra pedig bevonult a határőrséghez. Nagyon elégedettek voltak vele, őrmesterként szerelt le. Kiképző volt. Úgy adta a kimenőt, ha hoztak neki zserbószeletet vagy rántott sajtot. A zserbószeletet meg a rántott sajtot is imádta. Ha hozott valaki neki, akkor már írta is a kimenőcédulát. Szóval egyszer csak jött egy papír az OTP-től, hogy fizessek be nem tudom, hány napon belül 130 ezer forintot, mert különben szankció következik. Nem jutott eszembe, hogy részletfizetést kérjek, annyira járatlan voltam a banki ügyekben. Megijedtünk, elhatároztuk, hogy elcseréljük a lakást, a különbözetből pedig kifizetjük

a bankot. Sajnos, Barnának voltak ismerősei, akiket érdekelt a dolog, ő intézte az egészet, nagy baráti köre volt, mindannyian a presszóból. Így estünk áldozatul a lakásmaffiának. Megint egy szoba-konyhás lakásba kerültünk, és vesztettünk több millió forintot. Barnika meg mit sem tudott az egésztől. Szegénykém jött haza kimenőre, és nem talált minket a lakásban, mert pont akkor költöztünk el. Rohant taxival az új címre, és zokogott, amikor meglátta, hova kerültünk. Akkor jutott eszembe, hogy Úristen, hát őt is kellett volna értesíteni, mert fegyverrel a kezében volt szolgálatban, elkeseredésében valami hülyeséget is csinálhatott volna. Borzasztó körülmények voltak az új helyünkön, rendszeresek voltak a késelések, a verekedések, rendőrség, tűzoltóság, mentők adták egymásnak a kilincset. Ilyen környezetbe kerültünk, és annyira szégyelltük, hogy el sem köszöntünk a szomszédoktól. Nagyon haragudtam Barnára – akkor már nem volt köztünk felhőtlen a viszony, de mindig volt egy erős kapocs, hiába, első udvarlóm volt. A gyerek már nem rajongott az apjáért. A pia miatt. Nem tudott az apjának megbocsájtani. A fiam udvarolt egy lánynak, akivel most is együtt él. Külföldön vannak, Hollandiában. Van két gyermekük, de sajnos, évek óta megszakadt köztünk a kapcsolat. Gyakorlatilag nem tudok róla semmit.

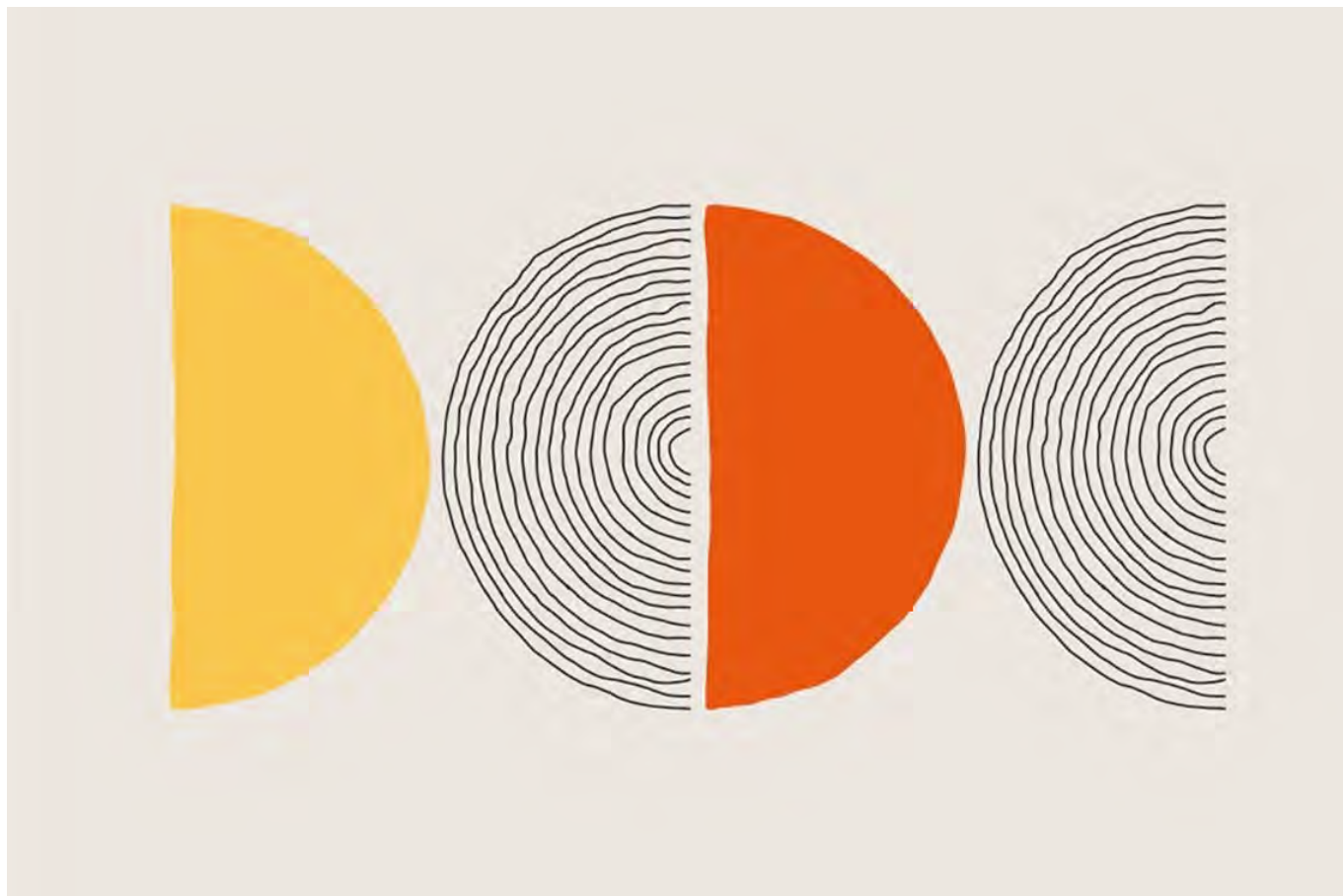
A betegségem abban az évben kezdődött, amikor nyugdíjba mentem. Elkezdtem hangokat hallani. És ezek nem pozitív hangok voltak. Hanem olyanok, hogy 'öld meg magad, öld meg a férjedet, öld meg a fiadat!' Erős hang volt, agresszív, brutális. Nem tudtam először, ki szól hozzám, néztem körül, de nem láttam senkit. Azután már éreztem, hogy a fejemben történik az egész. Filmekben láttam, fantasztikus filmekben, amikor elektromos sugarak csapnak a fejen lévő készülékbe, borzasztó fájdalom volt. Azt hiszik az emberek, aki skizofrén, annak nincsenek fájdalmai. Nekem borzalmas fájdalmaim voltak. Nemcsak ezeket a hangokat hallottam, hanem mintha harangoznának a fejemben, irgalmatlanul fájt. Fölmentem a Gellért-hegyre azzal az elhatározással, hogy leugrok. És jött a hang, és mondta 'ugorj! Tedd meg! Ugorj! Tedd meg!' Néztem lefelé, ugrásra készen, amikor megszólalt egy finom hang is, hogy 'ne ugorj, ne tedd meg. Ne tedd meg!' Végül erre a hangra hallgattam, és rájöttem, hogy pszichiáterre van szükségem. Így kerültem be a Nyírőbe, ahol meg kell, hogy mondjam, rendkívül emberségesek voltak. Ekkor kaptam Leponexet, meg nem is tudom, még mit. Arra emlékszem, hogy folyt a nyálam.

mondtam a Miatyánkot

És akkor, képzelje el, Dániel, megjelent a kórházban egy szép, szőke nő. Odajött hozzám, 'jó napot kívánok, én a Jézus Krisztus Dicsősége Egyháztól vagyok. Ebből az állapotból föl lehet állni.' Csak néztem rá, te jó Isten. Kérdezte, nincs-e kedvem megtérni Jézushoz. 'De van', mondtam, 'hívő vagyok'. Erre ő: 'van egy szöveg, amit el kellene mondani, és ha elmondja, megtért Jézushoz'. És én elmondtam. Elmentem vele a soroksári művelődési házba, ott van a Jézus Krisztus Dicsősége Egyház gyülekezete. Akkor már kicsit jobban voltam. Mondták, hogy imádkozzak. Ha mást nem tudok, akkor csak a Miatyánkot. És csodák-csodája, mindig jobban és jobban éreztem magam. Ültem a kórházban, néztem a tévét, mondtam a Miatyánkot, így magamban, órákon keresztül, és mindig jobban és jobban lettem. Sajnos, a gyülekezet megszűnt, mert nem tudták fizetni a bérleti díjat. Ekkor imádkoztam, hogy Istenem, mondd meg, mit csináljak, hova menjek. És akkor be lett dobva a postaládába az Evangéliumot Mindenkinék Alapítvány szórólapja. Elmentem hozzájuk. Mind a mai napig meglátogatnak.

Képzeld el, Dániel, tíz évig nem szedtem semmilyen gyógyszert. Olyan jó állapotba kerültem az imádkozás által, csak így már utólag tudom, az interneten is elolvastam, hogy a skizofrénia alattomos betegség. Szakaszonként jelentkezik, lehet, van egy tízéves tünetmentes időszak, de utána újból jelentkezik. Nálam is jelentkezett újból, csak nem volt már hanghallás.

Közben Barna májrákos lett, bekerült a kórházba, utána pedig újra rám jött ez a skizofrénia. A hátamon olyan idegfájdalom volt, hogy rángatóztam. Kihívtuk a mentőt, de azt mondta, nincs semmi bajom. Biztos látták, hogy pszichés problémáról van szó. Voltak kényszerképzeteim is. Szóltam a körzeti orvosnőnek, írt egy beutalót a pszichiátriára. Oda csak úgy lehet bejutni, ha kap az ember beutalót. De ilyen állapotban beutaló után járkalni... Pszichiátriai betegekkel ezt megcsinálni, ez számomra megdöbbentő. Elmentem a templomba is, a lelkész, aki ismert már tizenvalahány éve, látta, ahogy futkosok le-föl. Nem tudtam megülni egyhelyben. Mennem kellett. Szegénykém nézte, hogy mi bajom, mi történt velem. Szóval bekerültem a Nyírőbe, a körzeti orvosnő bevitt a saját autójával. Három hétig zárt osztályon voltam. Amíg én bent voltam a zárt osztályon, Barna meghalt a kórházban. Eddigre már elváltunk, de a betegség összekovácsolt minket. A gyerek viszont nem bocsájtott meg az apjának. A temetésére se jött el.

Miután kijöttem a kórházból, befogadtam a lakásba két hajléktalant, mivel Jézus hívő vagyok. A fiam ezért megharagudott rám. Hiába mondtam, hogy szegények, az utolsó stádiumban vannak, már egy évet sem bírtak volna kinn az utcán. Az első időszakban jól megvoltunk. Az egyik férfi sokat volt börtönben, de hát ugye, ha Jézus hívő vagyok, akkor bocsásd meg a mi bűneinket, miképpen mi is megbocsájtunk az ellenünk vétkezőknek. Ott volt a banki tartozás, és még ott volt a rezszi. Akkor még nem volt rezsicsökkentés. És ha rám jön megint ez a rángatózás, mit csinállok? Csakhogy ez aztán elcsúszott olyan irányba, hogy elkezdtek piálni. Egyre nehezebb volt velük. Közben kikapcsolták a villanyáramomat, mert nem bírtam fizetni. Loptuk az áramot. Nem tudtunk mást csinálni. De csak pár hónapról volt szó. Isten előtt ezt már meggyóntam. Végül eldöntöttem, hogy nekem valami intézetbe kéne mennem. Találkoztam valakivel, nem mondom meg kivel, itt van az intézetben, és mondtam, hogy én Szentgotthárdra szeretnék kerülni, mert itt legalább van egy ismerősöm. Sikerült elintézni. Elköszöntem ezektől a hajléktalanoktól, akik egyébként még mindig ott élnek, és idejöttem.

Itt tartok most. Hat éve élek Szentgotthárdon, jól érzem magam. Nem tudnék abban a házban egyedül létezni, mert hol a rendőrség, hol a tűzoltóság jön ki, hol ez, hol az, hol amaz történik. Egyedül egy nő, 64 évesen, hát mit tudnék én ott csinálni.”

a halál árnyékában is

Egy osztrák pszichiáter írta a koncentrációs táborokat át- és túlélve, hogy az ember még a halál árnyékában is „csakis a jövő szemszögéből, valahogy sub specie aeternitas tud egyáltalán létezni. Léte legnehezebb pillanataiban ehhez a jövőbeni kilátáshoz menekül.” [3] Ahogy elnézem Magdi derűs tekintetét, azt hiszem, valahogy így tehet ő is, életének még ezen a vélhetően utolsó szakaszában is. Persze azért megkérdezem. ‘És most?’

„Most úgy néz ki, van egy barátom. Találtam valakit. Fél éve kezdtünk el ismerkedni, jól megvagyunk. Jól elbeszélgetünk. Istennek adok hálát ezért, mert valószínűleg Istentől adott adomány, hogy találtam valakit, aki engem is szeret. Ez sokat számít. A fiamról nem tudok sajnós semmit. Imádkozom, hogy felkeressen. Én nem tudok vele kapcsolatba lépni. Már mindent megpróbáltam, minden létezőt, a levélírástól az üzenetíráson keresztül a telefonig, mindent megpróbáltam, nem sikerült. De azért reménykedem. Úgyhogy ennyi. Ez a vége, fuss el véle.”

folytatjuk

Az Otthon lakóinak nevét a szerző megváltoztatta.

1. Kapócs Gábor – Bacsák Dániel (2022): Programjavaslat a mentális egészség problémaival és kezelésükkel foglalkozó ellátórendszerek átalakítására és fejlesztésére. Vitaindító. *Psychiatria Hungarica* 2022/1. 64-75. o. és a Hozzászólások 76-85. o. ↑
2. Az interjúleirat tömörített, szerkesztett változatában a neveket és helységneveket megváltoztattam. ↑
3. Viktor E. Frankl (2021): *Mégis mondj igent az életre!* Budapest: Európa Könyvkiadó. ↑

kép | shutterstock.com